

Z OBSAHU

Globalizovaná média
versus
mediální globalizace
Jefim Fištejn

Liberální a konzervativní
prvky v českém
národním obrození
Zdeněk Šolle

Konzervatismus
v Čechách – mýtus
nebo skutečnost?
Otakar Vychodil

Norské volby –
pravice vítězí
Antonín Kazda

Úvodník

Vážení čtenáři, milí přátelé,

Hlavním tématem čtvrtého čísla časopisu CEVRO je reflexe moderní společnosti, kterou reprezentují dva základní texty: „Svoboda a právo“ (z pera Ivana Langera) a „Globalizovaná média versus mediální globalizace“ (jehož autorem je Jefim Fištejn). Jejich společným jmenovatelem je konfrontace naší domácí i celosvětové reality se základní liberálně-konzervativní hodnotou - svobodou.

Vedle toho se na stránkách setkáte s druhým dílem seriálu o polistopadovém českém konzervatismu. Po úvodním vstupním textu je pro Vás připraven také první díl cyklu o české liberální a konzervativní tradici, jehož tématem je první fáze formování novodobé čes-

ké politiky, známá jako národní obrození. Autorem tohoto textu je historik Zdeněk Šolle. Časopis Vám také přináší informace o nejčerstvějších aktivitách našeho sdružení - zářijové konferenci s názvem „Polské volby 2001 - zamyšlení pro českou pravici“ a nové publikaci "Rovná daň - principy a otázky", která je překladem originálního textu několika ekonomických analytiků Fraserova institutu. Zahraniční „okénko“ je tentokrát věnováno politické scéně v Norsku, kde se po několika letech ujímá vlády středopravá koalice. Text pojednávající o norské politice napsal politolog a skandinávista Antonín Kazda.

Přeji Vám všem příjemné a inspirující počtení.

Ladislav Mrklas,
odpovědný redaktor

Téma

Právo a svoboda

Svoboda - základní kategorie liberálně-konzervativní politiky

Svoboda je všudypřítomnou a často skloňovanou kategorií. Dnes možná o to častěji, že se nacházíme v tak vypjaté situaci, kdy je ohrožena samotná moderní civilizace.

Definicí svobody vzniklo v historii mnoho. Pravděpodobně každý z nás má svou. Osobně se kloním k té, podle níž končí moje svoboda tam, kde začíná svoboda jiného. Tedy k definici založené na principech odvozených z více než dvoutisíciletého vývoje euroatlantické civilizace, v jejímž základě leží tradice antických demokracií, římské jurisprudence, židovsko-křesťanské úcty k důstojnosti každého jedince i myšlenky klasického liberalismu postavené na suverenitě individua a její důsledné ochraně.

I na západ od našich hranic, kde nebyl po dlouhou dobu přerušen demokratický vývoj, je svoboda zcela zásadním principem, o který se vede spor na každém kroku, při každé volební kampani. Právě svoboda je onou hodnotou, na jejímž základě se dělí politické strany na liberálně-konzervativní a socialistické, resp. na pravici a levici. Nejinak tomu je i v České republice, kde zásadní střet o svobodu dnes a denně probíhá a v posledních měsících a letech znovu nabírá na síle.

ODS, podle mého přesvědčení nejvýznamnější a jediná zastánkyně skutečně autentické

liberálně-konzervativní politiky, hájí v tomto střetu svobodu v její nejširším chápání. Právě proto se v každém programovém dokumentu ODS kategorie svobody objevuje na čelném místě.

Problém však nastává, máme-li onu deklarovanou nejvyšší hodnotu - tedy svobodu, jako členové ODS skutečně promítnout do našeho každodenního života, ať působíme kdekoli.

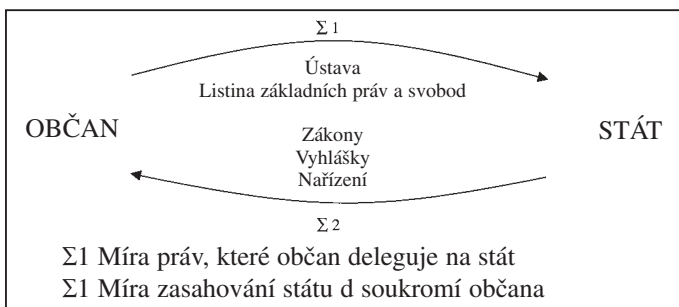
Právo a politický program

Prostřednictvím právních norem, ať už ve formě zákonů, nařízení či vyhlášek, se realizuje politický program na všech úrovních veřejné sféry. Klíčové ale je si uvědomit, že politický program je opět jenom odrazem něčeho co stojí vysoko nad ním. Odráží se v něm to, jak politická strana chápe jednotlivce a jejich individuální práva a svobody ve vztahu k veřejné moci, ať už na úrovni státu, kraje nebo obce.

Je-li pro nás, reprezentanty liberálně-konzervativní politiky, jednotlivec a jeho práva a svobody, tím nejcennějším, znamená to také, že bychom si měli odpovědět na otázku, co bychom měli činit v oblasti práva. Naše odpověď by měla znít na-prosto jednoznačně, i když možná pro leckoho poněkud překvapivě: Činit co nejméně! Co nejméně zakazovat, regulovat a omezovat!

Otázkou, která po takové odpovědi musí logicky padnout, je proč? Odpověď je vcelku prostá. Liberálně-konzervativní politik si je totiž vědom toho, že každá právní norma, ať už je jejím tvůrcem kdokoli, je ve své podstatě omezením svobody jedince. Zatímco tedy socialisté jsou přesvědčeni, že optimální je stav, kdy všechno a všichni jsou regulováni tím či oním předpisem, my víme, že je tomu naopak. Že čím méně zasahuje stát do práv jedince, tím lépe. Proto každá státní instituce, každý úředník, povinné členství v té či oné organizaci, každá právní norma ukrajují z naší svobody rozhodovat se dle vlastního uvážení, potřeb, schopností a priorit.

Pojďme se tedy ještě jednou zamyslet nad vztahem liberálně-konzervativní politiky a práva. K tomu nám nejlépe poslouží následující jednoduché schéma, které ukazuje právě vztahy občanů a státu, a to na pozadí právních norem.

Pro ODS je jedinec prvotním nositelem všech práv a svobod. Právě on v tomto schématu vystupuje jako jeden z pólů. Na straně druhé vystupuje instituce či spíše soubor institucí jménem stát (či přesněji veřejná moc). Mezi oběma póly pak vznikají dva typy vztahů.

První typ vztahů je založen na předpokladu, že jedinec se vzdává části svých práv ve prospěch státu (Σ 1). Činí tak však pouze proto, že existují jisté oblasti, ve kterých si sám nedovede pomoci, neboť k tomu není nadán dostatečnými prostředky. A právě v těchto oblastech se jedinec svých práv vzdává. Mezi takové oblasti patří především vnitřní a vnější bezpečnost, tvorba práva, vymáhání práva a zahraniční politika. Všude tam jsou aktivity moderního státu nezastupitelné jakoukoli soukromou iniciativou. Rozsah práv, kterých se jedinec vzdává ve prospěch státu, je v moderních státech vymezen takovými základními právními normami, jako je ústava nebo listina základních práv a svobod. Právě takové normy tedy tvoří rámec pravomocí, které by podle mého - liberálně-konzervativního - názoru měl vykonávat stát.

Druhý typ vztahů by se dal vyjádřit jako zasahování státu do soukromí občana (Σ 2). Sem patří všechny další typy norem, tj. zákony, vyhlášky zastupitelstev a nařízení vlády.

Slepá a naivní víra, že problém spočívá v tom, že „chybí legislativa“ nebo že „legislativa je nedostatečná“ nemůže být naším programem.

Produktem takového naprosto mylného přesvědčení je totiž právní řád, který není logickým, vnitřně systematickým a přehledným systémem, jenž vytváří jasná pravidla pro svobodnou vůli a aktivitu. Produktem je chaotická změť zákonů, přijímaných vždy ke konkrétnímu problému (různé skutkové podstaty trestných činů, které se navzájem překrý-

vají, různé ochranné zákony - povinné pojištění cestovních kancelářů, seznamy movitých zástav), které více než všem občanům, přinášejí prospěch úzké skupině firem nebo příslušníkům některých profesí. Produktem je takový právní řád, který (ve jménu údajně slabých) dusí, spoutává a omezuje schopné a zodpovědné jedince a ničí volnou soutěž a přirozenou konkurenci.

Z cesty k maximálnímu prostoru pro svobodný život by nemělo být uhýbáno ani pod tlakem evropské komunitární hyperprodukce směrnic a nařízení, které se k nám valí z unijních legislativních institucí a ve kterých je výrazná preference veřejného práva na úkor práva soukromého.

Nyní se pokusím ukázat, jak lze za pomoci zmíněného schématu definovat postavení jednotlivých politických stran na politické scéně České republiky. Hlavním kritériem bude přístup stran k míře práv, která občan deleguje na stát, a míře zasahování státu do soukromí občanů. Tento přístup se dá matematicky vyjádřit jejich porovnáním. U stran pravicových by měla jasně převažovat Σ 1, tedy práva, zatímco u stran levicových Σ 2, tedy státní zásahy

ODS:	Σ1	»	Σ2
US:	Σ1	≥	Σ2
KDU-ČSL:	Σ1	≤	Σ2
ČSSD:	Σ1	<	Σ2
KSČM:	Σ1	«	Σ2

Jak je na tom, podle schématu, ODS? Je zde poměr zřetelně vychýlený ve prospěch práv a svobod jedinců. Pokud se podíváme např. na posledních několik důležitých zákonů, které procházely Poslaneckou sněmovnou, zjistíme, že to skutečně byla pouze ODS (občas podpořená několika jednotlivci z řad Unie svobody), kdo hlasoval proti takovým zákonům, jako jsou novela zákoníku práce (zakazující mj. práci přesčas), myslivkový zákon (omezující nepřípustně práva vlastníků pozemků), zákon o vlastnictví k bytům (nutící vlastníky bytů vstupovat do právnické osoby), zákona o majetkových příznacích („trestajícího“ majetnější jedince dalšími povinnostmi) a mnohé další. Tím však v žádném případě nechci tvrdit, že ODS vždy a všude skutečně práva, resp. svobodu státním zásahům nadřazovala. Jistě by se dala najít hlasování, ve kterých poslanci ODS tento princip poněkud opustili. A to by mělo být pro ODS varováním, neboť zdaleka jen v Parlamentu se rozhoduje o míře zasahování státu do života každého z nás. Boj o míru naší svobody se vede dnes a denně na zasedání městských a obecních rad a zastupitelstev. I v nich by si každý zastupitel, každý radní a starosta za ODS měl opakovaně pokládat otázku, zda ta či ona vyhláška je skutečně potřebná a zda respektuje ideový základ liberálně - konzervativní politiky. I na komunální či krajské úrovni totiž platí - čím méně vyhlášek, tím méně regulace a tím tedy lépe. Z ochrany svobodného prostoru pro život a aktivitu bychom totiž nikdy neměli uhýbat. Život ve svobodě je nejen vysokým ideálem, ale i přirozenou lidskou potřebou a touhou. Naší povinností je přispět k jejímu naplnění.

Ivan Langer

místopředseda Poslanecké sněmovny a ODS, předseda CEVRO

Globalizovaná média versus mediální globalizace

Na úvod řeknu jednu tezi, která se prolíná celou mojí další úvahou. Řada publicistů a akademiků je dnes přesvědčena, že nebýt globálních prostředků komunikace, nebyl by ani proces globalizace. Zejména proto, že všechny základní procesy v současném světě - globalizace, technická revoluce či demokratizace - jsou prostředkovány skrze média. Technická revoluce je tak nemyslitelná bez počítačové sítě Internet a globálních médií. Žádná země dnes už není izolovaná, nemá možnost stáhnout informační oponu, a to je základ procesu demokratizace.

Tolik tedy tato teorie. Skutečnost je ale - dle mého názoru - trochu jiná. Mediální globalizace se totiž vyznačuje jedním nemilým rysem - koncentrací vlastnictví sdělovacích prostředků. Jde o proces, který probíhá stále se zrychlujícím tempem. Obecně se má za to, že šance přežít mají pouze média navzájem propojená. Tento proces je nesen především ekonomickými zájmy, jako je efektivita z hlediska nábory reklamy, možností oslovit co největší počet spotřebitelů, racionalizace technologických procesů. Zjednodušeně se dá říci, že dnešní mediální svět už prakticky tvoří pouze sedm mediálních firem: Walt Disney, AOL + Time Warner, Sony, News Corporation, Viacom, Vivendi a Bertelsmann. Zajímavé přitom je, že před 50 lety žádný z těchto koncernů neexistoval.

O jak obrovská impéria jde, lze ukázat třeba na koncernu News Corporation, patřícím Rupertu Murdochovi. Jeho televize Star TV má 30 kanálů v sedmi jazycích. Např. kanál vysílající pro Čínu pokrývá 45 miliónů domácností. Kromě toho koncern vlastní filmové společnosti 20th Century Fox, Fox TV, řadu kabelových televizí, časopisů, více než 130 deníků a řadu profesionálních sportovních klubů.

Vždy když o tomto problému mluvím, vzpomenu si na diskusi v ČR, která se týkala problému, zda jedna česká soukromá televize může vlastnit rádio, deník nebo časopis. Na pozadí těchto gigantických mediálních útvarů se tato diskuse jeví jako diskuse z jiného světa.

Zápas o další a další média si nelze představovat jen jako boj čistě konkurenční, boj, vedenými všemi prostředky, boj, kde vyhrává silnější. Již dávno tomu tak není. Většina hlavních konkurentů spolu totiž velmi dobře vychází a často jde o jakousi kartelovou shodu. Mají předem určené rozdělení svých zájmů, často na geografickém základě. Pokud se spojují, pak v zájmu zvýšení efektivity, ne proto, aby jeden spolkl druhého. Výsledkem tohoto procesu je skutečnost, že prakticky po celém světě jsou dnes nabízeny stejné nebo velmi podobné produkty. Můžeme to pozorovat na příkladu televizních show "Chcete být milionářem?", které se promítají ve více než 80 zemích světa. Cizinec, který tento pořad vidí u nás nebo kdekoli jinde, jej okamžitě pozná, jelikož vždy nese stejná poznávací znamení (vč. stejných dekorací, scény, způsobu moderování).

Pokusy zmíněný proces zvrátit nejsou zatím příliš úspěšné. Asi tak před rokem probíhala v britském tisku diskuse o zavedení zvláštního příspěvku, kterou by výrobci fil-

mů a televizních pořadů odváděli ve prospěch britské kinematografie. Tlak zadavatelů reklam a firem nabízejících filmotéky byl tak silný, že Britové od tohoto záměru museli odstoupit.

Všude ve světě probíhá diskuse o tom, nakolik je mediální prezentace světa relevantní, nakolik jde o obraz skutečnosti a nakolik o silný nástroj pro její pokřivení (či úplnou změnu). Velmi kritické hlasy se ozývají např. z USA po poslední prezidentské kampani. Ani nemluví o tom, že výsledek těchto voleb se v podstatě musel přizpůsobit mediálnímu omylu. CNN omylem oznámila výsledky voleb na Floridě ve prospěch George Bushe a celá skutečnost se později musela v podstatě podřít tomuto mediálnímu omylu. Celkově průběh kampaně vyznívá pro média velmi smutně. Z celkového času vystupování prezidentských kandidátů na televizní

obrazovce připadalo méně než 10 procent času na slova spojená s programem. Naproti tomu 90 % času pokryly komické scénky či skandalizující okamžiky.

U nás jsou podobné jevy pochopitelnější, protože mediální scéna není usazená a neexistují ani elementární pravidla hry. Navíc zde existuje neuvěřitelné sebepečování ze strany celého novinářského cechu, který je plný mesiášských představ o hlídání demokracie apod. Někdy mám pocit, že ono hlídání je spíše ve smyslu „bachařství“, že novináři k demokracii přistupují jako ke zloději a ne jako hlídací psi, kteří střeží majetek svého pána.

Globalizační diskuse začala slavnou tezí Marshalla MacLuhana o tom, že svět je globální vesnice, kde je všude přítomna televizní kamera. Od té doby uplynulo 30 let a dnes vidíme, že to byla přehnaně optimistická představa. Televizní kamera je pouze tam, kde její majitelé chtějí. A tak ze světa dostáváme pouze střípky, zlomky reality. Známe sice uličky izraelských měst nebo místa katastrof, ale třeba o norských městech nevíme vůbec nic.

Také se říká, že existuje pouze ten, kdo je na obrazovce. Pouze on je osobností, pouze on má vliv. Jedině ten, kdo na obrazovce pronáší nějaká slova, je prezentován jako chytřejší, konzistentnější či charakternější než všichni ostatní. Tento fenomén jsme mohli pozorovat třeba při našich posledních senátních volbách. O osobnostech se mluvilo vždy, když šlo o osoby známé z obrazovky. Je však výborný chirurg, který se neobjevuje na obrazovce automaticky horší nežli ten, kdo se tam objevuje denně? A je nějaký pseudopolitik, který téká z jedné politické kavárny do druhé, osobností jen proto, že k nám často promlouvá z televize?

Tak smutně je tedy pokřivený svět, který nám nabízí televizní obrazovka a jiná média. My v tom světě ale musíme nějak žít. Proto hlavně nepřeceňujme význam médií, mějme vnitřní sílu ke vzdorování individuálnímu vymývání mozku a zachovávejme si svůj pevný názor za každé situace.

Jefim Fišejn

publicista, redaktor *Rádia Svobodná Evropa*

(text je autorizovaným výstahem ze stejnojmenného diskusního večera, který se uskutečnil 24. května 2001 v České Lípě)

Liberalní a konzervativní prvky v českém národním obrození

Základním smyslem a cílem veškeré novodobé české politiky, ať už její ideové zdroje a kořeny byly jakékoliv, bylo obnovení českého státu, jehož existence je historicky doložena od X. století.

Středověké české království si uchovalo samostatnost až do počátku novověku. Poté, co bylo na začátku třicetileté války roku 1620 poraženo české stavovské povstání proti Habsburkům, začala být autonomie českého království omezována. Tehdy také, v důsledku násilné rekatolizace, byly Čechy zbaveny značné části své intelektuální a hospodářské elity, neboť ve své většině protestantská šlechta, měšťanstvo a duchovní byli vyhnaní ze země.

Proces výstavby centralizované, byrokraticky spravované rakouské monarchie vyvrcholil za vlády Josefa II. a jeho nástupců. Josefinismus, který usiloval o dovršení výstavby centralizované, byrokraticky spravované a jazykově jednotné absolutní rakouské monarchie, však současně svými reformami, zejména zrušením nevolnictví, připravil půdu vývoji, který v budoucnu vedl k úplnému osvobození lidových mas. Tím současně vytvořil i podmínky pro formování dosud nevědomých a bezprávných mas v moderní jazykově rozlišené národy, které znemožní tuhou byrokratickou centralizací a vládní absolutismus.

Zrušení nevolnictví umožnilo pohyb nejchudších vesnických vrstev, což spolu s počínajícím industriálním rozvojem, vedlo k přílivu českého živlu do měst a k prvním projevům oživeného českého národního vědomí. Jeho nositeli byli drobní duchovní a jednotliví příslušníci inteligence.

Další pokroky sociálně ekonomického rozvoje v první polovině XIX. století, spolu s šířícím se vlivem ideálů a zásad francouzské revoluce, zejména principu rovnosti všech lidí a svrchovanosti lidu vyslovených s velkou naléhavostí J. J. Rousseauem, způsobily změnu politického ovzduší. Duch konstitucionalismu, parlamentarismu a demokratickému aktivizoval lidové masy. Tato novodobá lidová hnutí, usilující uplatnit se ve všech oborech správy a veřejného života politického, hospodářského a kulturního, se projevují ve všech zemích jako národní hnutí.

Tento vývojový proces se nemohl vyhnout ani českým zemím. Nazýváme jej českým národním obrozením. Za patriarchu českého národního obrození právem označujeme Josefa Dobrovského.

Josef Dobrovský byl osvícený kněz, josefinista, přátelsky se stýkající s významnými osobnostmi české šlechty, jmenovitě se Šternberky a dále s B. Nosticem a E. Černínem. Stal se zakladatelem vědecké slavistiky, české filologie a literární historiografie a řadou významných pramenných edic k nejstarším českým dějinám též zakladatelem moderního kritického českého dějepisného bádání. Všechny své vědecké spisy psal německy či latinsky. Česká řeč a kultura mu byla vědecky a myšlenkově zajímavým, ba cenným podnětem, avšak

o životaschopnosti a úspěšném rozmachu českého národního hnutí nebyl Dobrovského kritický, ba skeptický duch zcela přesvědčen. I Dobrovský míval ovšem své vize o skvělé budoucnosti Čechů a Slovanů vůbec, avšak nesdílel prostou a nekritickou důvěru, typickou pro příští generace obrozenců, o níž ještě promluvíme. Snad lze říci, že pro racionalistického, přísně kritického, ba skeptického ducha osvícence Dobrovského byla národnost nikoli hodnotou sama pro sebe, ale pouze jako nositelka jistých cenných kulturních a dějinných hodnot, bez nichž by kulturní lidstvo bylo chudší. Právě z těchto hledisek se Dobrovský zabývá českou řečí a literaturou, vyzdvihuje její starobylou tradici a ve svých Dějinách české řeči a literatury zdůrazňuje zejména významný přínos Husův a husitskou dobu vůbec. Dobrovský chápe potřebu rozvoje živého českého jazyka a literatury, neboť existuje prostý český lid. Proto vybízí k rozvoji prstonárodní české četby, a jak se ještě zmíníme, žádá, aby i stát dbal na to, aby úředníci v Čechách znali též český jazyk. Avšak díla vysoké kultury jsou v očích Dobrovského české řeči, po dvě stě let zanedbané a zaostalé, pokleslé jen na řeč prostého lidu, nepřístupná.

Důležitou složkou názorů Dobrovského bylo jeho přesvědčení o vzájemnosti slovanských národů a silné sympatie rusofilské, které ještě vzrostly, když v letech 1792-1793 podnikl studijní cestu na Rus.

Zajímavým shrnutím politických názorů Dobrovského je přednáška, kterou proslovil roku 1791 v Královského české učené společnosti za návštěvy císaře Leopolda II. Přednáška v rozšířeném rozsahu byla vytištěna pod názvem „O oddanosti a přichylnosti slovanských národů arcidomu rakouskému“. Dobrovský ve své řeči vyzvedl nejprve zásluhy slovanských národů, které hlavně svou silou udržely rozsah moci rakouských panovníků. Jmenuje zásluhy Jihoslovanů, Čechů, uherských Slováků a haličských Poláků a Rusínů. Potom ukazuje na utlačování, jemuž byli Slované vystaveny ze strany Němců, a vyzdvihuje velikost moci slovanského státu ruského, který by ve spojení se slovanskými národy rakouského panovníka dokázal úplně zničit moc tureckého sultána.

Pak přechází Dobrovský k české otázce. Hlavní příčinou přichylnosti Čechů k císaři není jejich porážka a potrestání za odboj proti Ferdinandu II., ale poznání, že jejich král je spravedlivý a moudrý zákonodárce. Nakonec Dobrovský žádá panovníka o ochranu pro český jazyk proti násilné germanizaci, zdůrazňuje význam založení stolice českého jazyka na vídeňské univerzitě a požaduje, aby všichni státní úředníci pro Čechy a Moravu uměli česky.

V jistém smyslu by bylo možno tento Dobrovského projev považovat za koncept budoucí české austroslavistické politiky.

Dotkli jsme se již výše té okolnosti, že Dobrovského přísný, kritický duch neměl porozumění pro romantic-

kého, začasť však i povrchního ducha příští generace obrozenců. Nejvýraznějším představitelem této mladší obrozenecké generace byl nesporně Josef Jungmann. Od roku 1815, kdy jako čtyřiařicetiletý Josef Jungmann přichází jako profesor na Akademické gymnázium do Prahy, soustřeďuje kolem sebe všechny kulturní život a svým vlivem záhy zastihuje i samého Dobrovského.

Hlavní svůj cíl viděl Jungmann a jeho generace v tom, aby co nejvíce posílili a rozhojnili současný český život. Poznání minulosti má z tohoto hlediska význam pouze podpůrný. Proto Jungmann a jeho druhové i tam, kde bezprostředně navazovali na studium Dobrovského a zpracovávali poznatky jím nashromážděné, v historiografii, filologii a dějinách české literatury, látku spíše jen tematicky rozšiřovali, avšak nikdy nedosáhli kritické jasnosti a vědecké důslednosti Dobrovského. Zatímco Dobrovský souhlasil s rozvíjením prstonárodní české literatury českým jazykem, Jungmann a jeho generační druhové vyvíjejí především úsilí o založení moderní česky psané odborné a vysoké umělecké literatury. Jungmann a jeho generace nebyli nadáni duchem skepse a kritičnosti, zato však duchem nadšené, až romantické vlastenecké aktivity.

Typickým příslušníkem jungmannovské generace byl Dobrovského žák Václav Hanka, autor známých pseudostředověkých památek české literatury, takzvaných Rukopisů královédvorského a zelenohorského. Jejich objevení vyvolalo mezi tehdejší vlasteneckou českou veřejností ohromné nadšení, pouze Dobrovský ihned odmítl Zelenohorský rukopis jako podvrh.

Cílevědomému vybudování novodobého českého jazyka a literatury sloužila také na svou dobu velkolepá organizátorská a inspirační činnost Jungmannova. Právě tak cílevědomě jako postupoval i při podněcování a organizování svých přátel a spolupracovníků tak, aby každý pokud možno pokryl svým literárním dílem určitý, česky dosud nezpracovaný úsek vědecké či umělecké tvorby. Tak „líbuňský jemnostpán“ Antonín Marek, osvětený kněz a horlivý rusofil, zpracoval mimo jiné z Jungmannova podnětu česky Logiku a položil základy české terminologii filosofické. Podobně bratři Jan Svatopluk a Karel Bořivoj Preslové, inspirováni duchem Jungmannovým, položili ve svých pracích základy české terminologie přírodovědné.

Roku 1848 došlo v Evropě ke krizi dosavadních sociálních a politických systémů. Zatímco v Itálii a v Německu bylo cílem demokratických revolučních hnutí odstranění změní středověkých států a státčků, aby mohly vzniknout jednotné národní státy Italů a Němců, v Rakousku obdobná hnutí usilovala naopak o rozbití ohromného středověkého konglomerátu, aby se národy v něm sevřené moly emancipovat.

Prvním programovým projevem byla petice panovníkovi podaná z iniciativy schůze pražského lidu 11. března 1848. Na schůzi samé byl odhlasován text petice, která pak byla znovu redigována a podána panovníkovi. Jeho neuspokojivá odpověď vyvolala nutnost druhé petice, opakující v určitéjší formě hlavní body petice první. Odpovědí vlády, která celkem vyhý-

bavě slibovala českou zemskou ústavu, byl kabinetní list Ferdinanda V. z 8. dubna 1848.

Společný všem třem redakcím petice byl požadavek rovnoprávnosti českého a německého národa v Čechách před úřady a ve školách. Hlavní výraz této rovnoprávnosti byl spatřován v rovnoprávnosti jazykové. Tento požadavek byl kabinetním listem Ferdinanda V. z 8. dubna 1848 uznán a splněn.

Požadavek státoprávního spojení všech tří zemí koruny české, totiž Čech, Moravy a Slezska, vytvoření společného sněmu a jemu odpovědné společné vlády byl obsažen jen v konceptu petice odhlasované na schůzi 11. března a pak v petici druhé.

Rozhodnutí o tomto požadavku odkázal kabinetní list příštímu říšskému sněmu. Rozhodnuto bylo pouze svolat zemský sněm pro Čechy, na němž byl vedle dosavadních stavů byla zastoupena též města i venkovské obce. Sněmu měla být odpovědná zemská vláda. Ani tyto sliby císařského kabinetního listu se však nesplnily. Ostatní požadavky v jednotlivých redakcích petice, ne vždy zcela totožně formulované, se týkaly obvyklých buržoazně demokratických svobod tisku, osobní svobody, rovnoprávnosti náboženských vyznání, všeobecné branné povinnosti a snížení doby vojenské služby. Důležitý byl požadavek odstranění roboty, který byl vždy spojován s výkupem, a zejména v konečném znění první petice formulován velmi obecně, jako času přiměřená reforma poddanských poměrů.

Petice byly tedy nesený duchem zcela liberálním. Radikálové, kteří byli iniciátory schůze 11. března, projevili se osobitě pouze snad v určitéjší formulaci jednotlivých požadavků a zejména, podle tradice přímých písemných svědectvím nedoložené, v pokuse vtělit do petice požadavek práva na práci, což by svědčilo jak o ohlase utopického socialismu francouzského, tak o ohlase požadavků hlavní masy tehdejšího pražského proletariátu, tiskařů kartounu, zbavených práce zaváděním strojové výroby. Celkově lze tedy hlavní příspěvek radikálně demokratického směru spatřovat spíše v iniciativě, s níž se o svolání schůze přičinil, než v samotné programové koncepci, která tehdy byla celému hnutí českému a v této době ještě i německému celkem společná.

Významným krokem k diferenciaci prozatím jen národnostní stala se otázka účasti na německém národním parlamentu ve Frankfurtu n. M. V této otázce formuloval postoj všech Čechů bez rozdílu politických názorů František Palacký v dopisu z 11. dubna 1848, jímž odmítl účast na přípravném tzv. předparlamentu, do něhož byl z Frankfurtu jako zástupce Čechů pozván.

František Palacký byl jediný, kdo dokázal spojit nadšenou víru Jungmannovu s vědeckým criticismem Dobrovského a s jeho vysokým myslitelským hlediskem. Protože Palackého dílo, ač vyrůstá již od první půle 19. století, vrcholí teprve v době příští, bude o něm pojednáno podrobněji v následujícím dílu tohoto cyklu.

Zdeněk Šolle

historik, autor knihy Století české politiky - od Palackého k Masarykovi (Mladá fronta, Praha 1998)

Konference Polské volby 2001 – zamyšlení pro českou pravici

27. září 2001 uspořádalo CEVRO konferenci s názvem Polské volby 2001 - zamyšlení pro českou pravici. Jejím cílem byla reflexe výsledků parlamentních voleb v Polsku v kontextu blížícího se supervolebního roku v ČR.

Politolog Josef Mlejnek nejprve upozornil na zásadní rozdíly mezi naší a polskou pravici: a) silný sociální akcent a antikomunismus polské pravice, mající kořeny v opozičním odborovém hnutí Solidarita, b) pravice polská je pravici zj. ve smyslu národním, hodnotovém, zatímco česká ve smyslu ekonomickém, c) silné křesťanské zázemí polské pravice, d) hospodářský liberalismus se v Polsku na pravici příliš neuchytil. J. Mlejnek rozdíly zhodnotil slovy: „to, co v Polsku leží napravo, se v ČR nachází ve středu... to, co leží napravo v ČR, je v Polsku středem.“

Politolog Břetislav Dančák se zabýval procesem sjednocování polské pravice po volebních porážkách v letech 1993 a 1995, kde hlavní roli opět sehrála Solidarita. Volební akce solidarita (AWS) sice poté dokázala zvítězit ve volbách 1997 a čtyři roky vládnout, rozhodujícím problémem se ale stala absence skutečného lídra, který by dokázal prodat ambiciózní vládní program čtyř reforem (územně-správní, zdravotní, školské a sociální). V této roli absolutně zklamal předák AWS Krzaklewski. To přispělo k volební porážce AWS.

V následné diskusi zazněla další možná vysvětlení volební porážky: nesouhlas veřejnosti s neustálým dělením společnosti na postkomunisty a solidaritu a snahami pravicových politiků o doživotní „rentu“ za zásluhy v boji proti

komunismu. Zazněl také názor, že zatímco pravice v roce 1997 zvítězila na socio-ideologických tématech, její následné vládnutí bylo příliš technokratické.

Politolog Michal Kubát analyzoval výsledky voleb z pohledu volebního systému, vývoje preferencí, volební geografie a voličů jednotlivých stran.

V následné panelové diskusi poslanec Marek Benda upozornil na problém účelových slepenců, jež spojuje pouze vůle po volebním vítězství. Dále nadnesl otázku, zda rozsah a tempo reform, které od postkomunistických zemí žádá např. EU, neohrožuje jejich hospodářskou, sociální i politickou stabilitu (viz polské zemědělství). Bývalý velvyslanec v Polsku Karel Štindl poukázal na obrovskou dynamiku polské společnosti v devadesátých letech, na kterou politické strany, zejména pravice, nedokázaly zareagovat. Krachem polské pravice však dle něj definitivně končí postkomunistická éra v této zemi. Polský politolog a publicista Zbigniew Krzysztyniak upozornil na letošní rozšířené heslo „volit levice ve státním zájmu“, které je motivováno její „proevropskou“ orientací a odhodláním zastavit hrozivý deficit státního rozpočtu. Věnoval se i variantám povolebního uspořádání. Další diskutující hovořili o úspěchu populistických sil či vztahu polských stran k EU apod.

Ze závěrů lze vyčíst, že situace pravice v Polsku sice není dobrá, avšak dříve nebo později dojde k nějaké její reintegraci, která skýtá naději, že bude více založená na společném programu a tudíž stabilnější. Zazněl také názor, že následující volby v ČR přináší i pro českou pravici šanci nejen na vítězství, ale také na možné sjednocení.

Ladislav Mrklas,
spoluorganizátor konference

Chcete-li se dozvědět více, přečtěte si sborník z této konference!!!

Rovná daň – principy a otázky

Rovná daň se mezi pravicovými analytiky všude ve světě stává synonymem jednoduššího, efektivnějšího a spravedlivějšího zdanění. K tomu, aby se o rovné dani dalo seriózně diskutovat i v České republice, přispívá nyní CEVRO vydáním publikace Rovná daň - principy a otázky.

Vydání překladu publikace kanadského Fraserova institutu je velmi užitečné, protože kanadský systém daně z příjmu je velice podobný českému a trpí stejnými problémy. Důvody pro změnu progresivní daně z příjmu na rovnou daň jsou stejně silné v ČR jako v Kanadě.

Publikace obsahuje několik modelů zavedení rovné daně, které vypočítávají dopad změny daňového systému na jednotlivé příjmové skupiny a na typické domácnosti - od základního modelu s nízkou sazbou bez odečitatelných položek až po systém, který má vysoké odečitatelné položky a adekvátně vysokou sazbu daně. Každý tak může vidět, které příjmové skupiny by na rovné dani „vydělaly“ a které „prodělaly“, což asi každého poplatníka nejvíce zajímá.

Rovná daň si asi nezíská toho, kdo by v systému rovné daně platil (vzhledem ke svému příjmu) vyšší daň než v současném systému. Autoři ovšem zdůrazňují, že příjmy člověka se v čase mění, a je nesmysl posuzovat daňovou reformu, která se dělá na desetiletí dopředu, z hlediska jejího dopadu pouze v prvním roce reformy. Kdo si myslí, že by v prvním roce na rovné dani „prodělal“, musí zvažovat i další roky. Pokud poplatník očekává, že se jeho příjem bude do budoucna zvyšovat, musí při posuzování rovné daně brát ohled i na potenciální přínos z rovné daně v dalších letech.

Autoři dále vyvracejí rozšířený mýtus, že rovná daň je nevyzkoušený koncept, a popisují dlouholeté fungování rovné daně ve dvou úspěšných ekonomikách - v Hong Kongu a na Normanských ostrovech, které (ač leží mezi dvěma členskými zeměmi Evropské unie) neusilují o zavedení neefektivní daňové struktury po vzoru EU a užívají si svůj efektivní systém s rovnou daní a vysoký hospodářský růst.

S novou publikací CEVRO by se měl seznámit každý, kdo chce být podrobně obeznámen s konceptem, který v ČR obhájí hlavní pravicová strana.

Petr Mach,
ekonom, překladatel zmíněné publikace

Konzervatismus v Čechách – mýtus nebo skutečnost? (2)

Motto:

„Každá změna je většinou k horšímu“
“Není-li nezbytné něco měnit, je nezbytné to neměnit“

V mottu uvedené slavné konzervativní bonmoty pregnantně představují postoj konzervativců ke změnám. Často jim bývá vytýkáno, že tímto postojem prakticky umrtvují společenskou dynamiku, že povyšují stagnaci na hlavní přírodní zákon, že prostě a priori brání pokroku jako takovému. Jako většina odsudků, vedených tímto směrem, je i tento velmi povrchní. Je totiž potřeba rozlišit nadsázku bonmotu od reálného obsahu sdělení. Výše uvedená konstatování totiž vyjadřují skepsi k převratným - revolučním změnám, nikoliv ke změně jako procesu. Takovéto překotné změny podle konzervativců znamenají většinou spíše ničující požár než světlo na konci tunelu. Příkladem budiž Burkeův zdrcující (a podle mého soudu více než oprávněný) názor na francouzskou revoluci. Samozřejmě že společnost se měnit musí, protože změna slouží k jejímu zachování, ale moudrý státník do svých úvah a zvláště pak činů musí započítat, řečeno s konzervativci, i boží Prozřetelnost. Již od dob Platóna, a Burke to jen potvrzuje, patří k největším ctnostem státníka rozvážnost.

Co však naše revoluce let devadesátých? Jak koresponduje s tímto, z mého hlediska, nesmírně moudrým postojem? Nechci se zabývat pouze postojem tehdejších českých konzervativců, ale chováním společnosti a především jejích politických představitelů jako celku. Zde musím konstatovat, že ono chování bylo v duchu téměř opačném. Jakýsi mystický mesianismus, který ovládl téměř celou politickou scénu, vizionářství tzv. „nepolitické politiky“, všemi prostředky podporovaná averze vůči standardním politickým

strukturám, infantilní představy o ekonomických reformách, to vše činilo z naší společnosti něco na způsob prehistorické polévky, z níž může konec konců vzniknout cokoliv. Mám-li hledat paralelu, chtě nechtě mi přichází na mysl Burkeem tak opovrhovaná a odsouzená francouzská revoluce s bořením všech historických tradic, konvencí a kontextu na sebe navazujících událostí.

V tomto dosti nepřijatelném kvasu, v němž má počátek spousta pozdějších fatálních chyb a následných havárií, však došlo k jedné události, kterou považují za stěžejní pro další vývoj naší politické scény. Bylo jí založení Občanské demokratické strany (21.4.1991), ať již lze pochybovat (svým způsobem s úspěchem) o tom, zda chování této strany vždy bylo, či je, skutečně konzervativní, ať již lze proti její činnosti namítat cokoliv. Já tuto událost považuji za vpravdě archimedovský bod, z konzervativního hlediska velmi cenný. Česká společnost byla tímto činem vrácena z chaosu mesianistických změn do tradičních formací. Do běžných, letitých politických systémů, do světa „všedních“ demokratických mechanismů. Tento čin má právě onu vlastnost, která je konzervativci velmi ceněna. Jednalo se totiž o rozvážné přistoupení na letitá demokratická pravidla a únik z nepředpověditelnosti revolučního vizionářství. Pokud tato úvaha začínala bonmotem o změnách, je možno ji uzavřít konstatováním v podobném duchu a to tím, že ODS lze považovat za konzervativní stranu už proto, že vznikla tak, jak vznikla, a v období, v němž vznikla.

Otakar Vychodil
analytik

Knihovnička CEVRO

Robert Dahl: O demokracii - průvodce pro občany

Překlad: Jiří Foltýn, Portál, Praha 2001,

Zvykli jsme si na tvrzení, že demokracie je nejlepším způsobem uspořádání politického systému. Ne vždy jsme ale připraveni vypořádat se s problémy a obtížemi, které demokracie přináší. Renomovaný americký politolog a teoretik demokracie osvětluje fungování demokracie v různých typech společností, představuje její nepřátele a jevy, které ji ohrožují. To vše ilustruje na příkladech z celého světa.

Jiří Hanuš: Lidská práva. Nárok na obecnou platnost a kulturní diference

Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2001

Lidská práva jsou dnes rozšířena v celém světě jako nárok a požadavek. Různé koncepce a náhledy na lidská práva jsou spjaty jak s rozdílnými politickými konstelacemi,

tak i s odlišným kulturním a náboženským viděním světa. Politolog a historik Hans Maier, znalec dějin západní ideje lidských práv, vyprovokoval v Evropě svými knihami a texty diskusí, která se přenesla i do českého prostředí. Předložená publikace zachycuje část této domácí diskuse.

Giovanni Sartori: Srovnávací ústavní inženýrství. Zkoumání struktur, podnětů a výsledků

Překlad: Jana Ogrocká, doslov: Miroslav Novák, Sociologické nakladatelství, Praha 2001

Jeden z největších světových politologů ve své nejnovější práci odpovídá nejen na následující otázky: Za jakých okolností je vhodný který volební systém? Jaké jsou výhody a nevýhody jednotlivých volebních systémů? Nedal by se vytvořit nový vládní systém spojující výhody režimu prezidentského i parlamentního?

Norské volby – Pravice vítězí

Norské království je plně fjordů, hor, ropy a od zářijových voleb také pravicových poslanců v parlamentu - Stortingu. Celá devadesátá léta byla v Oslu obdobím střídání levicových vlád a koaličních vlád pravého středu. Poslední volby tento trend jen potvrdily, když podle očekávání přinesly porážku doposud vládnoucí menšinové vlády sociálních demokratů z Norské dělnické strany (Ap).

Volební systém

V Norsku se volí na základě poněkud pokrouceného systému proporčního zastoupení v 19 krajích, odpovídajících administrativnímu rozdělení země. Severní, málo obydlené oblasti jsou zvýhodněny v přidělování mandátů, a to tak, že na jihu je třeba přibližně dvojnásobného počtu odevzdaných hlasů pro získání mandátu. V krajích je voleno 157 poslanců, zbývajících osm křesel je rozděleno tak, aby se poněkud vyrovnal rozdíl mezi počtem odevzdaných hlasů a získáním křesel. Na doplňkové mandáty má nárok strana, která získá na celostátní úrovni alespoň čtyři procenta hlasů.

Uplynulé volební období

V předcházejících volbách v roce 1997 vládnoucí sociální demokraté získali více než 35 procent hlasů, ale v souladu se slibem odstoupit v případě slabšího volebního výsledku než v roce 1993 přenechali vládu středové koalici vedené křesťanským lidovcem Kjelle Magne Bondevikem. Ta sice měla podporu jen asi čtvrtiny poslanců, ale vydržela vládnout až do jara 2000, kdy prohrála klíčové hlasování o budoucnosti energetického průmyslu v zemi a kdy byla vystřídaná menšinovou vládou Ap vedenou Jensem Stoltenbergem.

Pravicové a středové strany

Konzervativní strana, která má v Norsku prostý název Právice (HØYRE), propadla v minulých volbách. Po léta ovšem ovládala významné radnice, mezi jinými v hlavním městě Oslo nebo přístavních městech Bergen a Stavanger. Do letošních voleb šla s heslem snižování daní a státních výdajů, doplněným podporou vstupu do EU a volné soutěže na poli vzdělávání, zdravotních služeb a sociální pomoci starším lidem. Jejím typickým voličem je muž mezi 30-40 lety s vyšším vzděláním, podnikatel, právník, technik žijící ve městě, resp. na jeho bohatším předměstí.

Na rozdíl od Právice jednotlivé středové strany akcentují vedle zdravého hospodářství také sociální programy. Křesťanští lidovci, malá liberální strana s poněkud matoucím názvem Levice, a rybářská, protievropská Strana středu, tedy koaliční partneři z let 1997–2000, šli do volebního boje s Bondevikem jako společným kandidátem na premiéra. Strana středu navíc koketovala i s myšlenkou případné podpory sociálních demokratů.

Vedle Právice stojí jasně napravo také Strana pokroku, která podporuje liberální hospodářství, nízkou daň z příjmů, soukromý sektor namísto státního, ale i silný sociální stát financovaný z příjmů z těžby ropy v Severním moři. Strana vystupuje - jako jediná v Norsku, a v porovnání s nacionalisty jinde v Evropě také nepřilíží

halasně - proti přistěhovalcům. Její vůdce Carl Hagen deklaroval, že jeho strana podpoří takřka bez podmínek jakoukoli nelevicovou vládu.

Volební výsledky

Leotštní volby skončily propadem Ap o více než 11 procent na 24,3 procenta hlasů (tj. získáním 43 mandátů) a posílením Právice na 21,3 procenta (tj. 38 mandátů). Strana pokroku získala 14,6% (26 mandátů), socialistická levice 12,5% (23), křesťanští lidovci 12,4% (22), Strana středu 5,6% (10). Do parlamentu se díky místním vítězstvím dostali i liberálové (2 mandáty) a Pobřežní strana (1).

Středová vyděrači

Povolební vyjednávání byla velmi obtížná. Vůbec se nejednalo o účasti Strany pokroku ve vládě, a to přesto, že někteří politikové Právice by ji ve vládě viděli rádi, neboť s ní mají dobré koaliční zkušenosti např. z radnice v Oslo. Navíc by to posílilo jejich pozici vůči křesťanským lidovcům a znamenalo, že do vlády nemusejí vzít liberální Levici, která ve volbách zcela propadla. Důvodem neprůchodnosti zapojení Strany pokroku byl odpor středových stran.

Na výzvu lídra Právice Jana Petersena byla zahájena jednání o sestavení středopravicové vlády. Křesťanští lidovci ale velmi rychle začali vydírat a požadovali jednak křeslo premiéra, jednak splnění celého volebního programu. Jednání také spolu s liberály, kteří „skromně“ požadovali tři ministerská křesla, brzy opustili. Vrátili se teprve v okamžiku, kdy jim konzervativci přepustili premiérský post.

Vláda spolupráce

Povolební jednání skončila sepsáním prohlášení „Vlády spolupráce“, kterou vytvořila Právice, křesťanští lidovci a liberální Levice. V devatenáctičlenné vládě Právici připadlo deset křesel, včetně dvou nejdůležitějších, ministerstva financí a zahraničí, křesťanští lidovci získali vedle postu premiéra dalších pět křesel a liberálové si vymohli kýžené tři ministry.

Vládní program zahrnuje posílení obrany a mezinárodní spolupráce v boji proti terorismu, snížení daní a poplatků o 25 miliard norských korun během čtyř let (které je ovšem zdůvodněno nikoli svobodou jednotlivce, ale globálním tlakem konkurence), privatizaci ekonomiky, ochranu životního prostředí, posílení svobody škol, pomoc lidem v nouzi a podporu životaschopného osídlení na celém území. Součástí programu bude také poněkud kontroverzní rodinná politika zaměřená na podporu „všech typů rodin“ (např. zajištěním místa ve školce pro každé dítě).

Všechny koaliční strany doufají, že jejich vláda bude mít trvání nejméně do příštích parlamentních voleb v roce 2005.

Antonín Kazda
politolog, skandinávista a právník

V příštím čísle se budeme věnovat politické scéně v Německu. -red-